

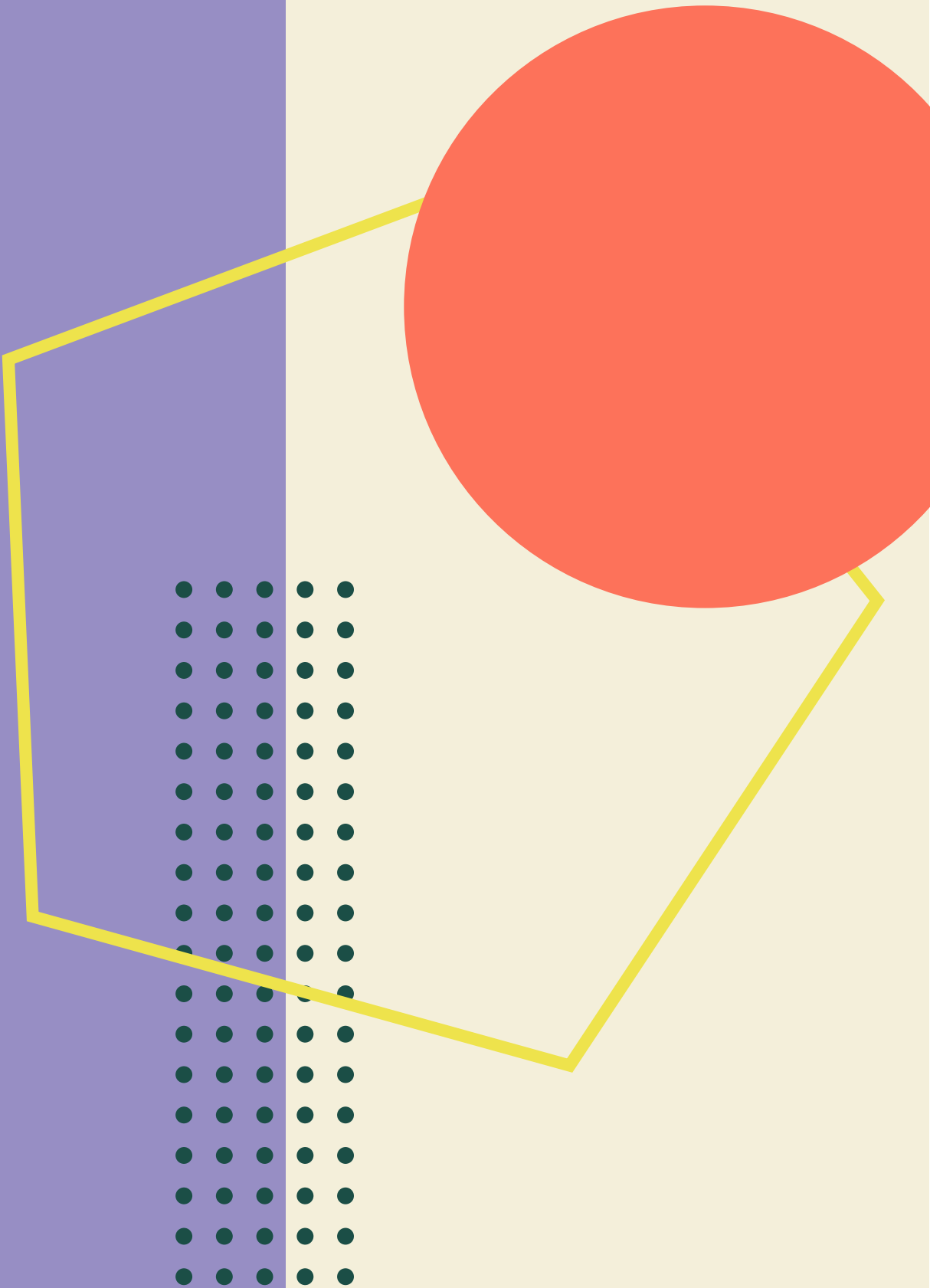
2 Dec 2021

Hoe gaat het met Zuid-Holland Zuid?

Onderzoeksrapportage over het welzijn van jongeren en ouders ten tijde van Covid

Inhoud

Samenvatting	5
Aanleiding	6
Aanpak	7
Kwantitatief onderzoek	7
Kwalitatief onderzoek	8
Doelgroep	12
Resultaten	14
Mentaal welzijn	15
Hulp en support	17
Onderwijs	19
Gezins thuissituatie	23
Werk en inkomen	25
Vrije tijd	27
Toekomstperspectief	28
Conclusies en aanbevelingen	31

Samenvatting

Dit rapport is het resultaat van een onderzoek dat wij (Garage2020) hebben gedaan naar de impact van de corona crisis op jongeren en hun ouders/verzorgers in de regio Zuid-Holland Zuid. We voerden dit uit in opdracht van enkele zorgaanbieders uit deze regio. In het onderzoek concentreerden we ons op een breed aantal thema's binnen het algemeen welzijn van de doelgroep.

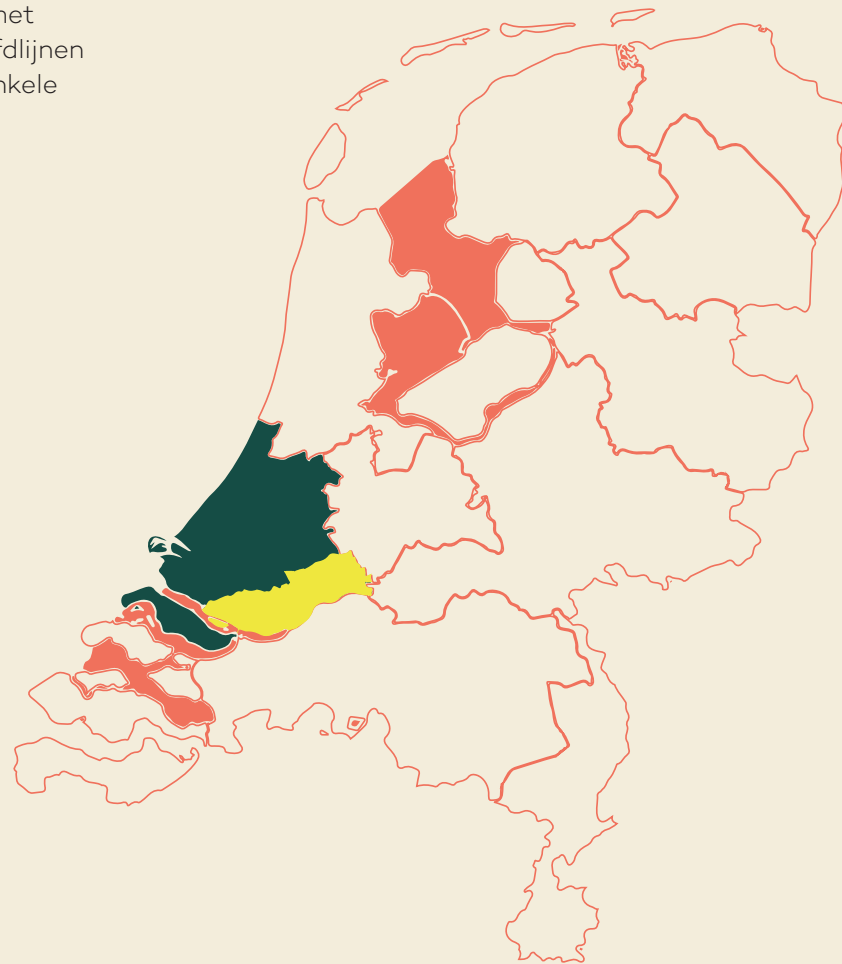
Het grootste inzicht dat uit dit onderzoek naar voren is gekomen, is de roep van ouders en jongeren om maatwerk. Gebaseerd op de gemiddelden, lijkt het op alle welzijnsgebieden relatief goed te gaan. De verschillen in ervaren kansengelijkheid, stressfactoren en achterstanden worden vooral duidelijk bij het uitkristalliseren van deze gemiddelden. Zo scoorden praktisch opgeleiden op meerdere welzijnsgebieden significant lager dan middelbaar opgeleiden en theoretisch opgeleiden. Ook ouders en jongeren met hulpverlening scoorden vaker lager.

Deze nuances zijn deels ontdekt door een grondige analyse van de opgehaalde data, in combinatie met het kwalitatieve gedeelte in het onderzoek. Dit laatste heeft onder andere geholpen met het nuanceren van de inzichten. Dit rapport zal de hoofdlijnen uit dit onderzoek behandelen, met een aansluitend advies richting gemeenten, onderwijs en hulpverleningsinstanties in onder andere de Drechtsteden.

Aanleiding

De corona crisis heeft op iedereen impact gehad. Meermaals zijn er alarmerende signalen geweest over bijvoorbeeld het mentaal welzijn van de jeugd, spanningen thuis en achterstanden op school¹. Na afloop van de tweede lockdown, kwam vanuit de regio Zuid-Holland Zuid de vraag in hoeverre deze negatieve signalen blijvend zijn. Waar moet de overheid en hulpverlening zich schrap voor zetten? Hoe kunnen we de negatieve gevolgen van Corona zo klein mogelijk houden en de mogelijk positieve aspecten behouden?

Om deze reden heeft Garage2020 in opdracht van St. Jeugdteams en Enver in Zuid-Holland Zuid een kleinschalig onderzoek uitgevoerd, met de hoofdvraag: 'Hoe gaat het met iedereen?'. Dit rapport bevat in hoofdlijnen de resultaten en zal afsluiten met enkele aanbevelingen.

¹ <https://www.google.com/url?q=https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-06/Effect-van-corona-op-jeugd%252C-gezin-en-jeugdveld.pdf&sa=D&source=docs&ust=1637916087468000&usg=AOvVaw3lgAmDX8NhNFXAP3e7jX2u>

Aanpak

In dit onderzoek combineren we een kwalitatieve onderzoeksbenadering met kwalitatieve meedenksessies. Zo zijn we eerst in gesprek met de doelgroep tot de juiste vragen gekomen, om vervolgens middels een digitale vragenlijst breder inzicht te krijgen. Deze resultaten hebben we verdiept en genuanceerd door opnieuw meedenksessies met de doelgroep te organiseren.

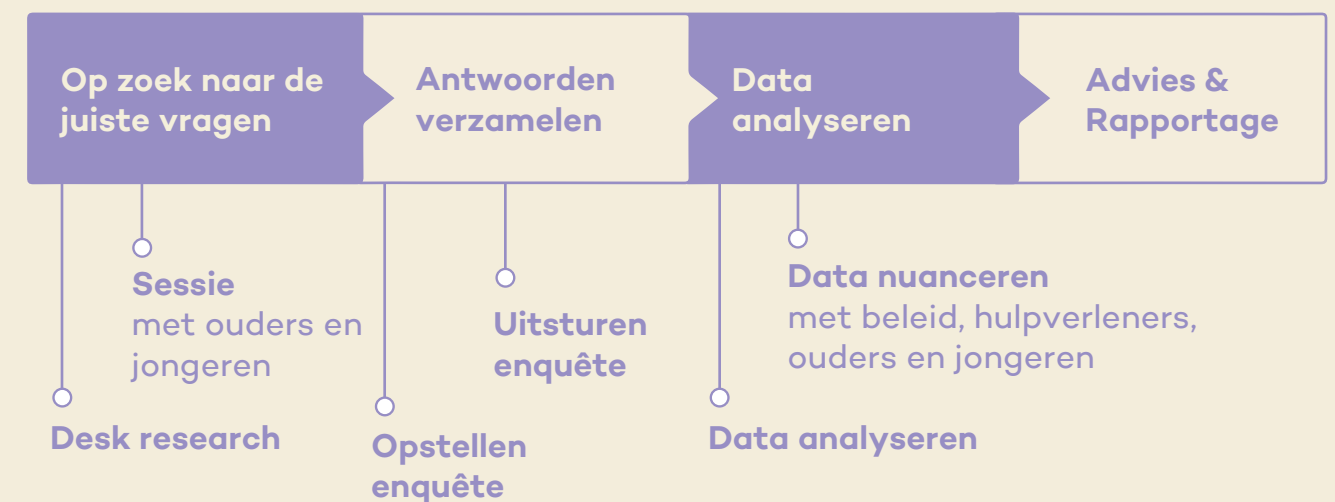
Kwantitatief onderzoek

We stelden twee vragenlijsten op (een voor jongeren en een voor ouderen) waarin we tien thema's centraal stelden: vrienden en kennissen, lichamelijke gezondheid, mentale gezondheid, onderwijs, werk en inkomen, liefde en seksualiteit, gezin en opvoeding, vrije tijd, (on)gelijkheid en kansen & toekomstbeeld. Deze vragenlijsten hebben we via Typeform verspreid onder de doelgroep en zijn ingevuld door 651 personen.

De vragenlijst bestond uit een inhoudelijk en demografisch gedeelte. In het inhoudelijke gedeelte werden de verschillende thema's uitgevraagd middels 2-5 vragen. Respondenten konden deze vragen beantwoorden middels een 5-punt Likert schaal. Alleen bij het thema

'Kansen & toekomstbeeld' stelden we de vraag op een andere manier. Hier is gebruik gemaakt van een 6-punt Likert schaal. Per thema zijn er tussen de 2 en 5 vragen gesteld. De volledige vragenlijst kan in de bijlage worden gevonden. Tot slot werd de respondenten gevraagd hun leven een cijfer te geven en konden ze middels open vragen aangeven welke veranderingen ze fijn en minder fijn vonden tijdens de corona crisis.

De data is geanalyseerd met behulp van het statistiekprogramma SPSS. Om de vragen goed tegen elkaar uit te zetten, zijn enkele vragen omgescoord. Hierdoor staan hoge scores in dit rapport altijd voor een positief antwoord.

Kwalitatief onderzoek

Het kwalitatieve gedeelte van dit onderzoek heeft bestaan uit twee 'meedenksessies' met ouders en jongeren. De eerste sessie heeft als doel gehad om tot de juiste vragen te komen voor de online enquête. Op basis van vergelijkbare onderzoeken van onder andere de GGD en SCP, selecteerden we thema's die relevant waren voor het onderzoek. Vervolgens bespraken we in de meedenksessies bovengenoemde thema's en vroegen we de deelnemers om tot relevante vragen te komen voor deze regio. Tegelijkertijd gaven zij ons inzicht in de juiste toon en het juiste taalgebruik voor de vragen van de enquête.

De tweede 'meedenksessie' heeft als doel gehad om de geanalyseerde data die uit de enquête naar voren kwam, te verdiepen. Samen met de doelgroep keken we naar de kwalitatieve data, om deze vervolgens te duiden en te nuanceren. In deze sessie waren behalve ouders en jongeren, ook zorgexperts aanwezig.

Standaarddeviatie

Regelmatig wordt verwezen naar de standaarddeviatie, oftewel 'SD'. De hoogte van de SD zegt iets over de variatie in de antwoorden die er op die vraag zijn gegeven en hoeverre deze afwijken van het gemiddelde. Wanneer de SD lager is dan 1, is de variatie in de antwoorden relatief klein. Is de SD hoger dan 1, dan spreken we van een redelijk of grote variatie in de antwoorden.

De doelgroep

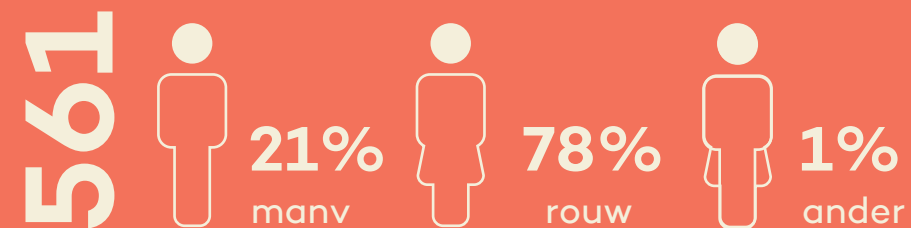
Hulpverlening ouders & jongeren

42%

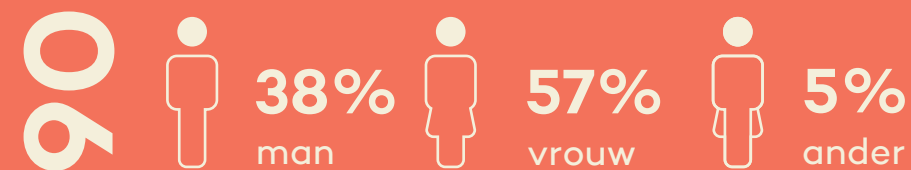
van de ouders en jongeren
maakt gebruik van hulpverlening

Respondenten

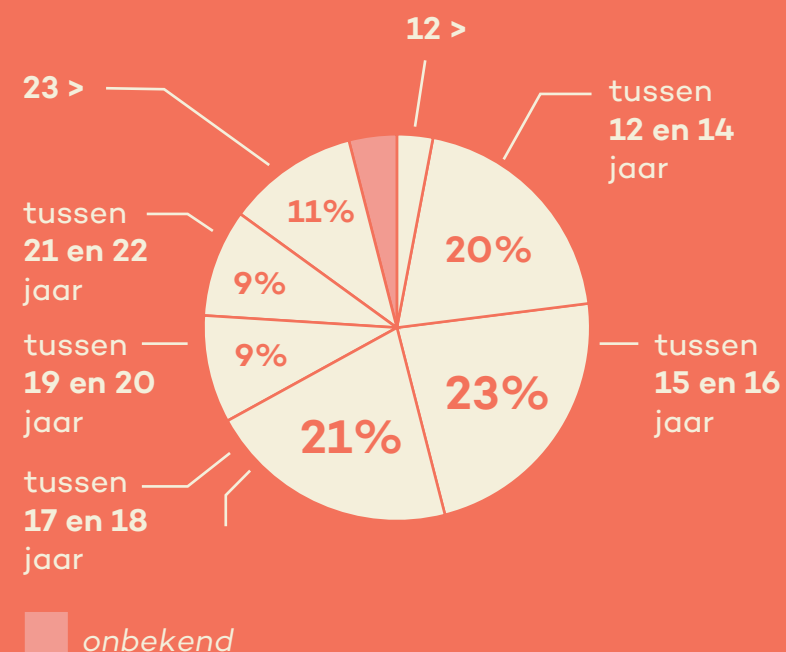
Ouders 20-50+ jaar

Jongeren 20-23 jaar

Leeftijd jongeren

Inkomsten ouders

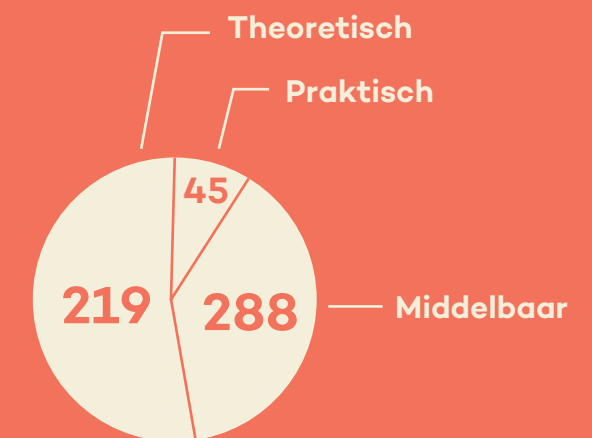

13%

van de ouders
heeft een bijstandsuitkering
waarvan 6% leeft van het
inkomen van een partner

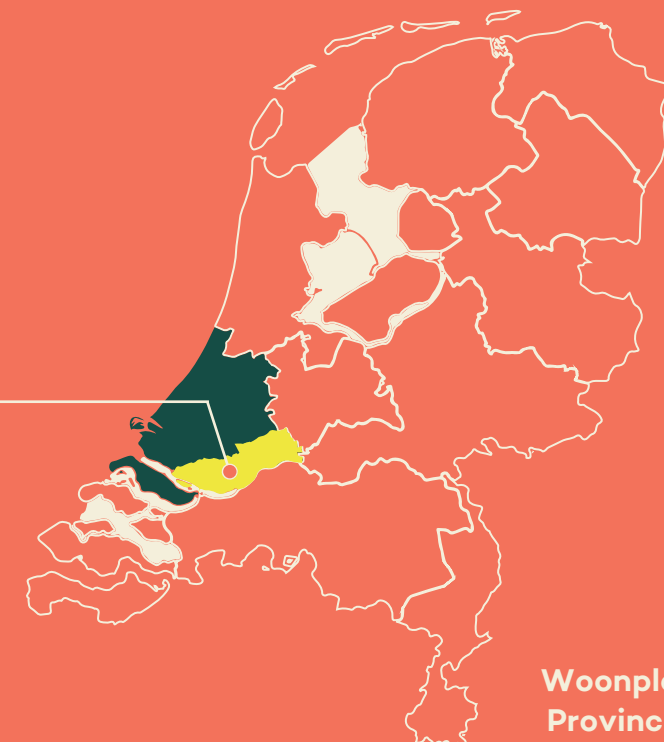
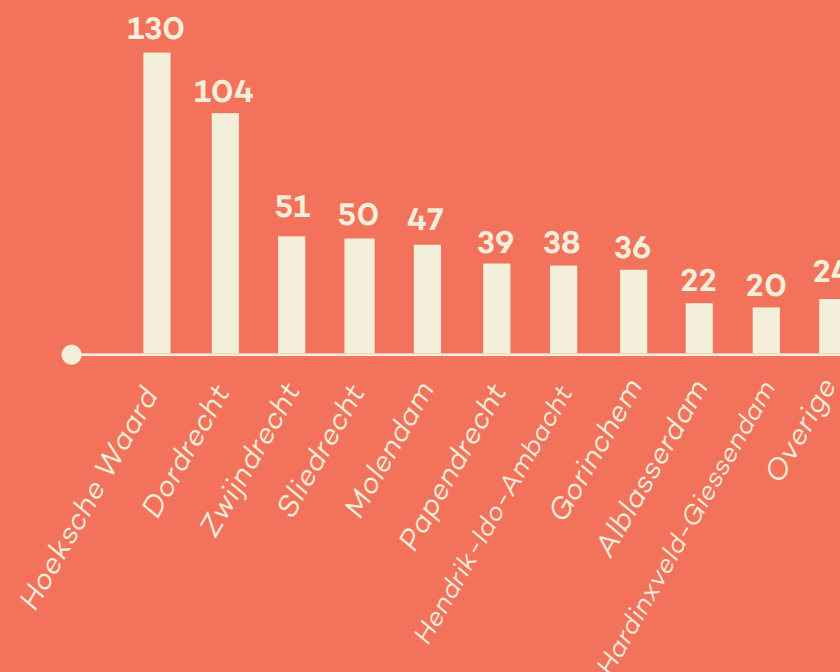

Soort opleiding ouders*

478

ouders hebben een kind
op basis of middelbaar
onderwijs

Woonplaats respondenten in
Provincie Zuid-Holland Zuid

Doelgroep

Voor dit onderzoek is een steekproef afgenomen door de vragenlijst te verspreiden onder bewoners van Zuid-Holland- Zuid. We hebben de vragenlijst verspreid via LinkedIn, scholen en social media en WhatsApp. In totaal hebben 90 jongeren en 561 ouders/ verzorgers de vragenlijst ingevuld

Zoals gezien kan worden op de vorige pagina's, komt het grootste gedeelte van de respondenten uit Dordrecht (104 ouders en 21 jongeren) en Hoeksche Waard (130 ouders en 13 jongeren). Uit een vergelijkende analyse blijkt dat de locatie voor dit onderzoek geen significant verschil met zich meebrengt wat betreft de gegeven antwoorden.

Nuances in de data

Van de demografische gegevens, blijkt het opleidingsniveau het grootste verschil te maken in de opgehaalde gemiddelden. De opleidingsniveaus zijn gecategoriseerd volgens:

Praktisch opgeleid (45 mensen)
VMBO / Praktijkonderwijs / geen
opleiding afgerond

Middelbaar opgeleid (219 mensen)
MBO / VWO / HAVO

Theoretisch opgeleid (288 mensen)
HBO / WO

Wij kiezen voor de termen 'Praktisch opgeleid', 'Middelbaar opgeleid' en 'Theoretisch opgeleid' om zoveel mogelijk stigmatisering te voorkomen. We zijn ons hierbij bewust dat deze termen de lading ook niet geheel dekken en hierdoor mensen buiten worden gesloten.

Zo is het MBO ook een praktische opleiding en vallen bijvoorbeeld mensen zonder afgeronde

opleiding buiten de boot binnen deze terminologie.

Tijdens het lezen van het rapport is het goed om in gedachten te houden dat de praktisch opgeleide ouders ondervertegenwoordigd zijn in aantallen. Hierdoor kunnen samengenomen gemiddelden een vertekend beeld geven. Indien de uitkomsten van de opleidingsniveaus significant verschillen, zal dit per thema nader worden toegelicht.

Naast opleidingsniveau, komt uit de data naar voren dat het wel of niet hebben van hulpverlening op meerdere thema's een significant verschil maakt in de uitkomsten. Van de ouders en jongeren maakt 42% gebruik van hulpverlening. Bij laagopgeleide ouders ligt dit percentage iets hoger op 49%.

Van de deelnemende ouders heeft 13% een bijstandsuitkering. Van de ouders zonder inkomen (6%), leeft een groot gedeelte van het inkomen van een partner. Van de jongeren heeft 52,6% een vorm van inkomsten. Dit kan zijn in de vorm van een studielening, bijbaantje, uitkering of fulltime baan.

Timing Onderzoek

We vinden we het van belang zoveel mogelijk factoren mee te nemen bij het trekken van conclusies over de resultaten van dit onderzoek. Eén van die factoren betreft de timing van de vragenlijst, die de deelnemers in de periode van begin september tot eind oktober 2021 hebben ingevuld. Rond deze periode zijn de twee, tot nu toe, meest extreme lockdown-golven achter de rug.

Veel van de maatregelen waren komen te vervallen en het proces van vaccineren was op gang gekomen. Het was een tijd van gedeeld optimisme dat de corona crisis voor het grootste gedeelte achter de rug was en we ons konden opmaken voor de nodige nasleep. Hierdoor kan het perspectief van de

deelnemers veranderd zijn met de tijd. zo kan het zijn dat op het thema Mentaal Welzijn negatiever zou zijn gescoord tijdens een lockdown met veel beperkingen betreft sociaal contact. Wij denken dat het belangrijk is dat dit soort factoren mee worden genomen de keuzes betreft mogelijke vervolgstappen.

In dit hoofdstuk werken we de opgedane inzichten per thema uit. Voor de overzichtelijkheid hebben we enkele thema's uit de enquête samengevoegd en zijn we zo tot 5 hoofdthema's gekomen: Mentaal welzijn, Onderwijs, Werk en Inkomen, Hulp en Support en Gezin-thuissituatie.

Mentaal welzijn

Van alle respondenten geeft een ruime meerderheid (76%) aan dat het goed gaat. Wat onder 'goed' wordt verstaan blijkt genuanceerder te liggen.

Ouders kijken positiever naar het leven dan de jongeren. Zo geven ouders hun leven gemiddeld een 7,22 en jongeren hun leven gemiddeld een 6,7. Vergeleken met landelijke cijfers van het SCP voor Corona, liggen de cijfers op dit moment een stuk lager. Dit kwam uit op een gemiddelde van 7,9¹. Op basis hiervan lijkt er dus een gemiddelde daling voor zowel ouders als jongeren. Met name het lage gemiddelde van de jongeren wijkt erg af van het landelijk onderzoek. 16% van de jongeren geeft zichzelf een onvoldoende.

Een thema dat het lage cijfer van de jongeren zou kunnen verklaren is eenzaamheid. Van alle jongeren heeft bijna één derde aangegeven zich eenzaam te voelen, wat deels komt door de ontevredenheid van jongeren met hun sociale netwerk. Een kwart van de jongeren is "niet" tot "helemaal niet" tevreden met hoe vaak ze hun vrienden spreken. Bij de groep volwassenen geeft 20% van de respondenten aan zich eenzaam te voelen.

Ook is er een verschil te zien tussen de ervaren eenzaamheid van jongeren met en zonder hulpverlening. Maar liefst 42% van de jongeren die hulpverlening ontvangen voelen zich 'vaak' tot 'erg vaak' eenzaam, wat aanzienlijk hoger is dan de 30% van de jongeren zonder hulpverlening.

"Ik ben gestopt met sporten en heb nu minder vrienden dan ik had voor Corona."
- Jongere

Wanneer we binnen dit thema kijken naar het toekomstbeeld wat de jongeren hebben, valt op dat er een positief significant verband is tussen het thema "Vrienden en Kennissen" en 'mentale gezondheid'. Jongeren die hoger scoren op "Vrienden en Kennissen", scoren ook hoger op 'mentale gezondheid'. Het hebben van goede vriendschappen en relaties zijn dus voor deze jongeren van belang voor een positief toekomstbeeld.

Overigens blijkt uit de meedenksessie dat een groep jongeren die in de fysieke wereld moeilijk contact maakt, juist met behulp van digitale middelen een uitgebreider sociaal netwerk

Resultaten

¹ <https://www.google.com/url?q=https://digitaal.scp.nl/ssn2020/kwaliteit-van-leven/&sa=D&source=docs&ust=1637916087573000&usg=AOvVaw0aexBk7M07ey7mKNKJ7dIY>

heeft gekregen in de afgelopen periode. Bij het inzetten op het versterken en vergroten van sociale netwerk, is maatwerk dus gewenst.

“Ik vind vrienden maken niet zo makkelijk. Tijdens corona is dat wel beter geworden. Ik kon via het gamen heel veel nieuwe vrienden maken, waar ik nu vaak mee bel.”
- Jongere

“Mijn kinderen van 13 en 18 jaar raken gewend om alleen op hun kamer te zijn. Vinden het steeds moeilijker om contact te maken. Hopelijk wordt het nu weer beter nu de school open is. Maar ze zijn helaas al weer een paar dagen thuis vanwege verkoudheid. Ik mis ritme op deze manier.”
- ouder

Ouders sloten aan bij de observatie dat jongeren zich eenzaam voelden. In de meedenksessie werd opgemerkt dat het zinvol zou zijn om meer aandacht aan sociale- of levensvaardigheden te besteden, bijvoorbeeld in het onderwijs.

Naast het positieve effect van een sociaal netwerk, zijn er nog andere thema’s die op elkaar van invloed zijn geweest. Zo is er een verband tussen de antwoorden over het thema ‘Gezin en Opvoeding’ en ‘Mentale Gezondheid’. Wanneer de deelnemer op Gezin en Opvoeding 1 punt hoger scoort, scoort hij op Mentale Gezondheid 0.482 hoger. Wanneer het dus goed gaat binnen het gezin, gaat het over het algemeen ook beter met de mentale gezondheid. Een soortgelijk en sterker verband is er tussen ‘Werk en inkomen’ en ‘Toekomstbeeld’. Als de deelnemer op Werk en Inkomen 1 punt hoger scoort, scoort hij op Toekomstbeeld 0.838 hoger. Ofwel, iemand die hoger scoort op Werk en Inkomen, is ook positiever over het Toekomstbeeld.

Advies

Bovenstaande resultaten laten zien dat de eenzaamheid onder jongeren in deze regio hoog is en er actief om hulp wordt gevraagd. Zet daarom in op vermindering van eenzaamheid onder jongeren, met name jongeren in hulpverlening. Breng eerst in kaart wat de oorzaken zijn van deze eenzaamheid en wat er al gebeurt op dit vlak. Werk vanuit daar aan verbetering.

Daarnaast kan worden onderzocht hoe netwerkrelaties meer ingezet kunnen worden bij het welzijn van jongeren en ouders tijdens de hulpverlening, maar ook daarbuiten.

Hulp en support

Mensen met hulpverlening scoren hun leven gemiddeld een stuk lager dan ouders en jongeren zonder hulpverlening. Zie figuur 1. Bij jongeren met hulpverlening komt dit zelfs op een gemiddeld onvoldoende uit. Maar ook ouders met hulpverlening geven zichzelf een aanzienlijk lager levens cijfer. Bijna een kwart geeft hierin aan dat het niet tot helemaal niet goed gaat. Deels kan dit verklaard worden door de onderliggende vraag van deze gezinnen, maar de aantallen zijn desondanks zorgelijk.

“Het was heel makkelijk om jezelf af te zonderen waardoor ik vanuit mijn depressie ook nog eens sociale angst heb ontwikkeld”
- Jongere

Figuur 1: Levenscijfer

Ook geven jongeren aan een stuk slechter om te kunnen gaan met moeilijkheden als ze hulpverlening ontvangen. Jongeren met hulpverlening scoren een kleine onvoldoende (2.53 op een schaal van 5) op het goed kunnen omgaan met moeilijkheden en jongeren zonder hulpverlening gemiddeld een 3.60. Een groot verschil dus. Bij ouders is dit verschil iets minder groot, maar nog steeds significant. Daar geeft 66% van de ouders zonder hulpverlening aan goed om te kunnen gaan met de moeilijkheden die het leven met zich meebrengt.

Hoewel het verschil in levens cijfer waarschijnlijk deels verklaard kan worden door de onderliggende problematiek waar de hulp voor gevraagd is, blijkt er ook een zekere ontevredenheid te zijn bij de geboden hulp. Zowel ouders (45%) en jongeren (23%) die hulpverlening ontvangen is van mening matig tot helemaal geen goede hulp te hebben ontvangen. Dit werd in de meedenksessie deels toegekend aan de digitale vorm die hulpverlening in de lockdown heeft gekregen, gebrek aan maatwerk en flexibiliteit, wachtlijsten. Daarbij is het advies om ook naar oplossingen te zoeken buiten de reguliere zorg.

“Hulpverlening is maatwerk. Als er al hulpverlening in een gezin is, wordt de balans nog verder verscherpt in wat de ouderlijke verantwoordelijkheid is en hulpverlening zou moeten doen.”
- Hulpverlener

Ook het informele netwerk laat bij een grote groep nog te wensen over. Zo kan 20% van de ouders met hulpverlening niet tot helemaal niet bij eigen netwerk terecht als ze hen nodig hebben.

Tot slot blijkt er een licht verband tussen het krijgen van voldoende hulp en het toekomstbeeld mentale gezondheid. Er blijkt dat des te hoger de jongeren scoren op voldoende hulp, des te positiever het toekomstbeeld. Jongeren die in een instelling, leefgroep of pleeggezin wonen scoren beduidend lager op het toekomstbeeld dan jongeren die thuis wonen.

Advies

Verder onderzoek kan uitwijzen waar de ontevredenheid bij mensen die hulp ontvangen vandaan komt. Sluit de hulpverlening voldoende aan op de situatie en werkelijke behoeften van de jongeren en ouders? Waar komt het verschil tussen jongeren en ouders vandaan?

Uit de meedenksessie komt het advies om in te zetten op meer maatwerk in de hulpverlening, meer in te zetten op welzijnswerk en jongerenwerk, hulpverleners ruimte geven om tot creatieve oplossingen te komen en oplossingen baseren op de vraag/behoefte vanuit het gezin.

Daarnaast lijkt inzetten op versterken en verbreden van het eigen netwerk tijdens de hulpverlening en inzetten op informele hulpverlening voor het inzetten van 'Hulp en Support' van grote waarde te zijn.

Onderwijs

Het is duidelijk dat het overgrote deel van de jongeren (70%) aangeeft geen online onderwijs te willen hebben. Veel jongeren hebben deze periode hierdoor als lastig ervaren. Uit het kwalitatieve gedeelte van het onderzoek is ook naar voren gekomen hoe pittig dit is geweest voor ouders. Zeker voor een wat meer kwetsbare doelgroep.

“Praktisch onderwijs kun je onmogelijk digitaal geven. De leraren hebben echt hun best gedaan, maar er zitten grenzen aan. Niet elke onderwijsvorm is geschikt voor online onderwijs.”

- Ouder

“School is een stuk minder leuk digitaal. Ik deed eindexamen in het corona-jaar. Dan heb je na een lange tijd online onderwijs opeens je papiertje. Dat is het dan.”

- Jongere

“Ik ben ontzettend bang dat kinderen weer niet naar school kunnen door een lockdown of besmettingen. Alleenstaande ouders met werk hebben vaak geen netwerk en een derde keer zou voor mij een burn out betekenen”

- Ouder

Aan de andere kant rest er nog bijna één derde die niet perse aangeeft terug te willen naar fysiek onderwijs. Uit de bijeenkomst met jongeren en ouders werd dit ook naar voren gebracht. Sommige jongeren bloeiden op met digitaal thuis onderwijs. Wat eerst niet kon en mocht was nu ineens normaal en verplicht. Jongeren met een problematische schoolgang konden ineens probleemloos onderwijs volgen. De vraag dient zich aan hoe we dit inzicht en deze winst kunnen behouden voor deze groep.

“Voor sommige kinderen is de terugkeer naar school juist weer moeilijk, er is daar weinig begrip voor”

- Ouder

Op het gebied van motivatie valt wat te winnen. Ruim 33% is heel erg ongemotiveerd en niet bijgebleven met schoolwerk. Vooral jongeren op de middelbare school blijken last van motivatiegebrek te hebben gehad. Er werd aangegeven dat de onregelmatigheid rondom nieuwe maatregelen hierbij een rol speelden, omdat er niet duidelijk was wat de verwachtingen waren. Het gebrek aan regelmaat kon voor veel stress zorgen.

“Ik hoop dat de scholen nu open blijven, want ik heb veel regelmaat, ritme en structuur nodig.”

- Jongere

“Huiswerkbegeleiding was wel live, school zelf niet. Dit zorgde soms wel voor verwarring.”

- Ouder

Ook op het gebied van zorgen om onderwijs onder ouders is er ruimte voor verbetering. Bijna 30% geeft aan zich erg tot ernstige zorgen te maken over het onderwijs van zijn/haar kind.

“Mijn kind vond het online onderwijs prima, maar ik werd vooral moe van elk uur checken of mijn kind écht online was.”

- Ouder

Tijdens de meedenksessie werd door een ouder deze zorg deels verklaard doordat er veel ‘in hokjes werd gedacht’.

“De focus ligt op onderwijsniveau, maar wordt er wel genoeg gekeken naar een achterstand op sociaal emotionele vaardigheden?”
- Ouder

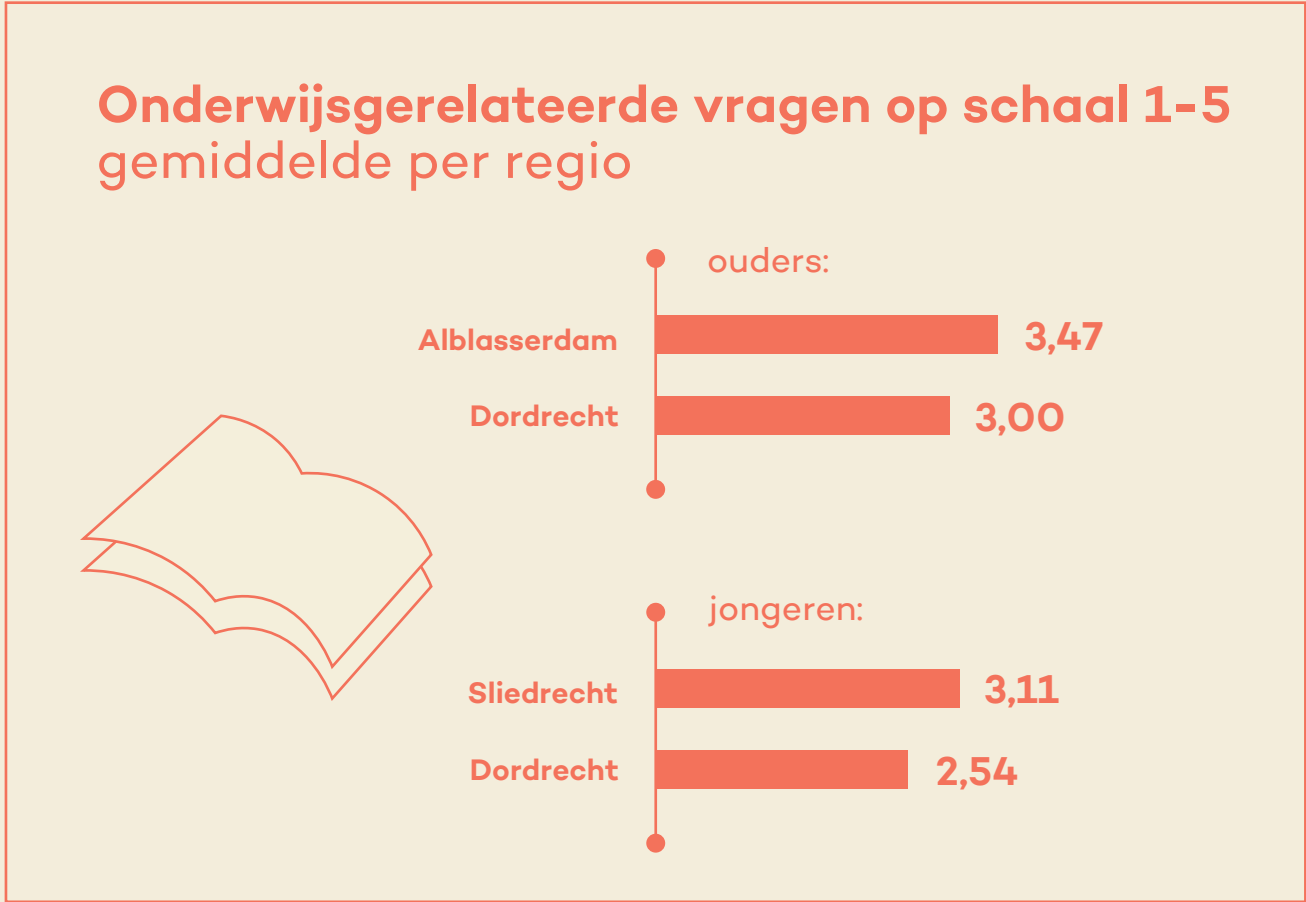
De scores op onderwijs gerelateerde vragen schelen enigszins per gemeente. Onder jongeren is dit verschil wat hoger, waarbij de tevredenheid het laagst is in Dordrecht en het hoogst in Sliedrecht. Zie figuur 2.

In het ondersteunen van het onderwijs van het kind kunnen we een verschil zien in opleidingsniveau. Van de ouders geven de middel en praktisch opgeleiden het vaakst aan dat zij hun kind niet tot helemaal niet voldoende mogelijkheden kunnen bieden in

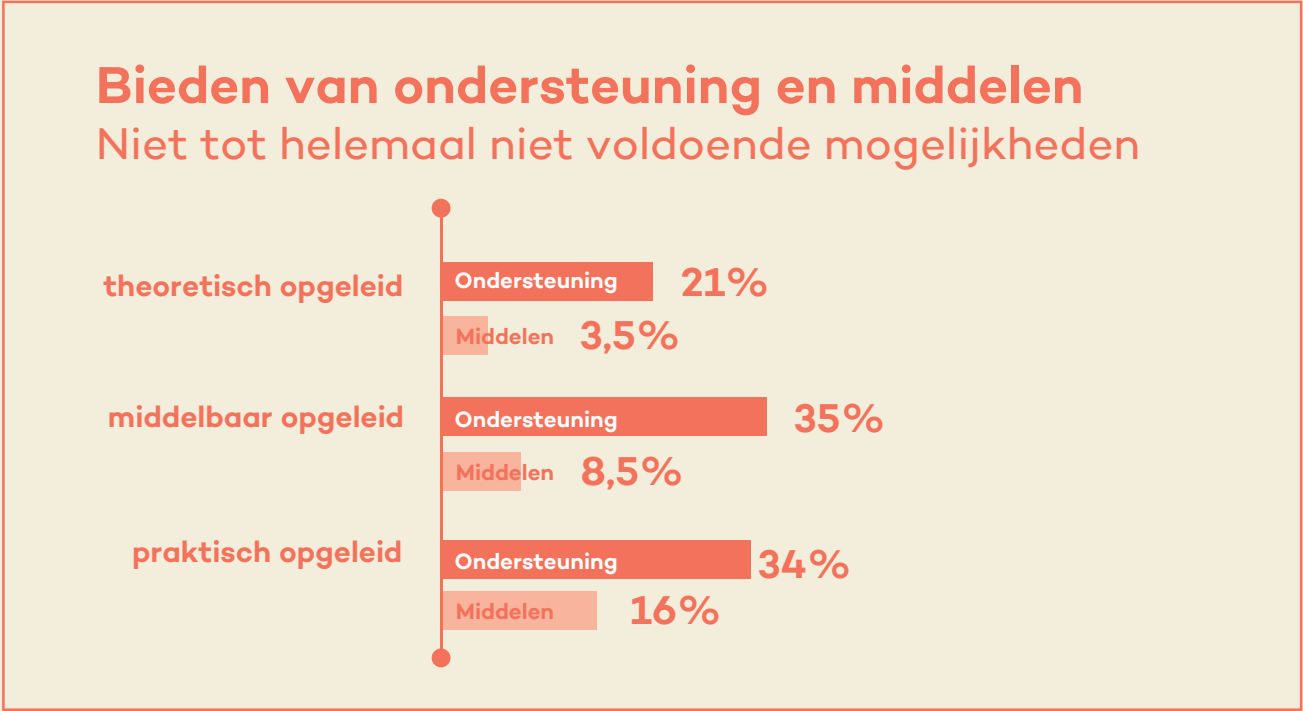
het ondersteunen bij onderwijs. Dit is meer dan 10% dan onder de hoger opgeleiden.

Als het gaat om het bieden van de juiste middelen zijn de antwoorden van middelbaar en theoretisch onderwijs overwegend positief. Zie figuur 3. Hierdoor rijst de vraag waarin ouders de mogelijkheden missen in het ondersteunen van hun kinderen in het onderwijs, aangezien dit niet direct terug is te leiden naar een tekort aan middelen. Dit kunnen inhoudelijke tekortkomingen zijn, maar ook pedagogische vaardigheden.

“Ik heb een diep respect gekregen voor leerkrachten. Omdat ik ouder ben, nemen ze niets van mij aan. Dan krijg je heel snel: ‘Je snapt er ook niets van!’ in combinatie met een dichtslaande deur.”
- Ouder

Figuur 2: Onderwijsgerelateerde vragen op schaal 1-5

Figuur 3: Niet genoeg middelen en onderwijsgerelateerde ondersteuning kunnen bieden aan kinderen

“Het uitdelen van laptops heeft een hoop geholpen in het voorkomen van grotere achterstanden. Maar ondanks dat is er nog steeds een grote groep mensen met een lager inkomen dat niet over genoeg middelen beschikt (16% RED). We moeten vooral inzetten op deze mensen.”
- Ouder

Zelfs onder de ouders die aangeven niet altijd rond te komen, weet de meerderheid zich op dit vlak te redden. Overigens is er geen significant verschil betreft het kunnen bieden van middelen tussen grote en kleine gezinnen. Volgens ouders en jongeren kan 93% zijn of haar kind voldoende middelen bieden voor onderwijs. En 87% van de jongeren vindt dat zij voldoende steun/ hulp krijgen bij schoolwerk vanuit huis en school.

Het gevoel van betrokkenheid bij het onderwijs ligt daarentegen wat later. 30% Van de ouders zich nauwelijks of helemaal niet betrokken bij het onderwijs van hun kind, waarbij het verschil tussen middelbaar onderwijs en basisonderwijs niet verwaarloosbaar is.

“Het was fijn geweest als we iets sneller op de hoogte werden gehouden door de school.”
- Ouder

Advies

Om onderwijsachterstanden te bestrijden is inzetten op kinderen van gezinnen met een VMBO/praktijkschool/geen afgeronde opleiding het meest urgent en efficiënt. Er bestaat een risico van vergroting van kansenongelijkheid bij deze groep. Het is hierbij belangrijk om niet alleen in te zetten op de jongeren zelf, maar ook op het ondersteunen van ouders in het begeleiden van kinderen en hun schoolwerk en verbeteren van de motivatie. De vraag naar ondersteuning kan gebruikt worden als ‘haakje’ om de ouderbetrokkenheid te vergroten in het onderwijs.

Hoewel een groot gedeelte verlangt naar volledig fysiek onderwijs, heeft een deel van de leerlingen baat gehad bij digitaal onderwijs. Het advies is om te onderzoeken hoe de winst van hybride onderwijs kan worden behouden voor leerlingen met een problematische fysieke schoolgang.

Het motivatietekort bij een derde van de jongeren is zorgelijk, hier is actie op nodig. Inzetten op regelmaat, ritme, structuur en het communiceren van duidelijke verwachtingen naar jongeren en kinderen is hierbij van belang. Duidelijkheid over wanneer lessen digitaal of fysiek zijn is belangrijk.

Bij het vormen van beleid om schoolachterstanden in te halen is het van belang breder te kijken dan alleen kennis achterstanden. Neem vooral ook sociaal, emotioneel en fysieke vaardigheden mee.

Tot slot zijn er zijn nog veel vragen waarop antwoorden nodig zijn: Wat veroorzaakt motivatie tekort? Hoe kun je digitaal motiveren? Waar komen de zorgen van ouders vandaan rondom het onderwijs van hun kind? Waaruit bestaat de achterstand? Daarbij bieden de verschillen tussen gemeenten ook mogelijkheden tot onderzoek. Hoe kunnen we leren van Sliedrecht voor andere gemeenten in de Drechtsteden?

Het advies is om ook jongeren zelf te vragen waar ze achterstanden in ervaren en wat ze nodig hebben. Zo kunnen de beschikbare budgetten zo effectief mogelijk worden ingezet.

Gezins thuissituatie

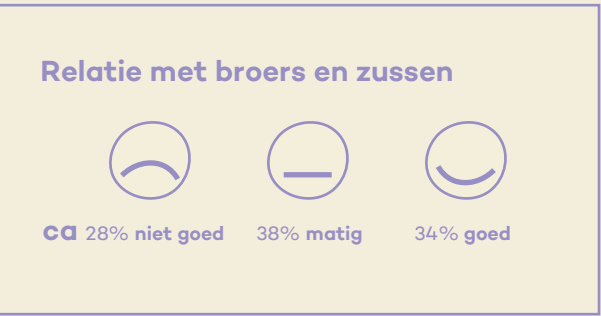
Positief aan de thuissituatie, is dat 95% van de jongeren aangeeft zich erg tot zeer erg veilig te voelen thuis. Los van ‘een veilig gevoel’ zijn er wel regelmatig spanningen binnen het gezin. Deze zijn (met een verschil van zo een 5%) het hoogst bij hoogopgeleiden met een percentage van 31%.

Onder de de mensen die hulpverlening ontvangen worden de meeste spanningen aangegeven (35%). De ouders die spanningen ervaren in de thuissituatie, geven aan dat ze bij de opvoeding van hun kinderen best wat meer hulp kunnen gebruiken. Van de 29% geeft 38% procent aan dit onvoldoende te vinden. Opvallend is dat dit verschil niet perse afhankelijk is van de grootte van het gezin.

“Mijn dochter zocht een baantje om het huis uit te vluchten. Zeker in corona tijd liepen de spanningen af en toe flink op.”
- Ouder

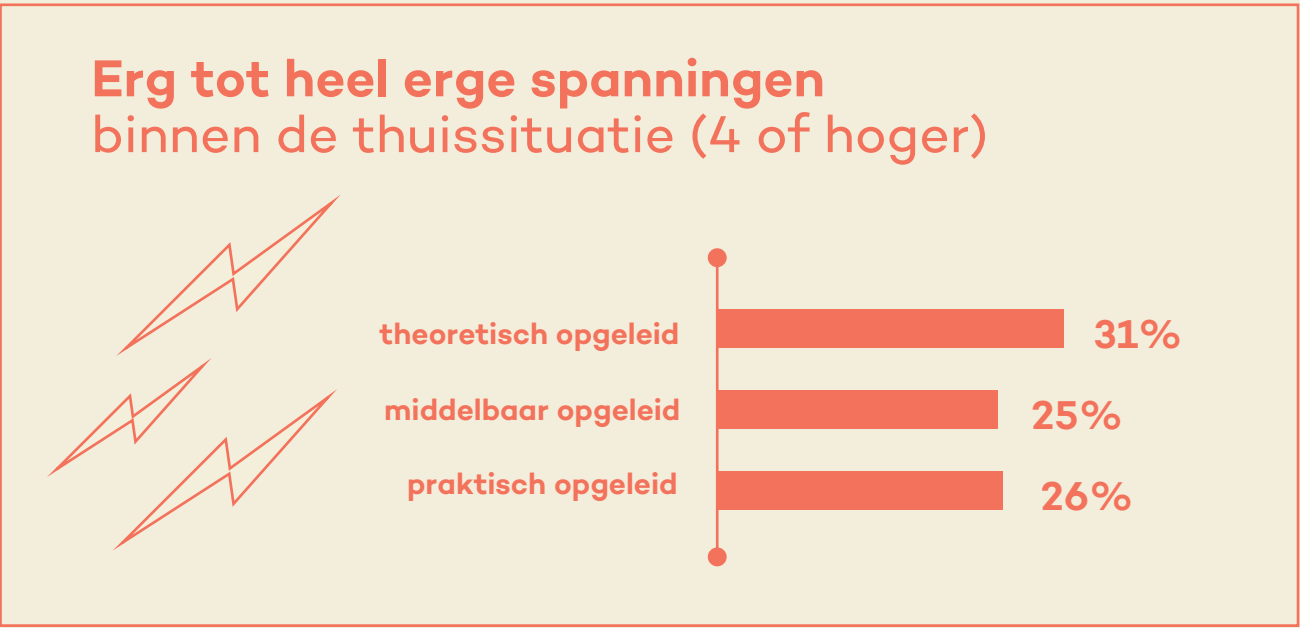
die spanningen ervaren thuis geeft aan dat dit een goede relatie is.

De maatregelen rondom thuiswerken zorgen thuis voor een andere dynamiek die effect kan hebben op de relaties binnen het gezin. Met name de wisseling hierin zorgt voor stress.

“Lockdowns zorgen net als wisselende maatregelen voor enorme spanningen binnen ons gezin.”
- Ouder

De meerderheid van de jongeren die thuis spanningen ervaren, scoort de band met hun ouders goed. De ontstane spanningen zijn eerder terug te leiden naar de relatie met de broers en zussen. Slechts 34% van de jongeren

Figuur 4: Spanningen in thuissituatie

Advies

De spanningen in de gezinnen behoeven wat extra aandacht. Hoe kan er worden geantwoord op de vraag naar extra support binnen de opvoeding? Welke support is hierin gewenst?

Specifieker is het advies om te onderzoeken waar de onvrede bij de gezinnen die hulpverlening ontvangen vandaan komt. Welke behoefte aan support is er bij deze gezinnen, welke ze op dit moment niet ontvangen?

Tot slot is verder onderzoek gewenst rondom de spanningen in gezinnen. Waar wordt de spanning tussen broers/zussen thuis door veroorzaakt en hoe kunnen spanningen worden verminderd?

Werk en inkomen

In totaal leeft 12% van de respondenten van een uitkering of werk in combinatie met een uitkering. Van iedereen, geeft de grote meerderheid (in dit geval 90% van de ouders) aan voldoende inkomen te hebben om van rond te komen iedere maand. Hierin is wel een groot verschil te zien in opleidingsniveau. Van de praktisch opgeleiden geeft maar liefst één derde aan niet voldoende inkomen te hebben om rond te kunnen komen. Van de hoger opgeleiden is dit maar 7%.

Ook over het vinden van een stage of praktijkervaring is de meerderheid van de jongeren redelijk positief en geeft aan weinig tot geen zorgen te hebben hierover. Wel geeft 40% (15 jaar en ouder) aan hulp te willen bij het vinden of behouden van werk.

“Ik denk dat de vraag vooral zit in het leren solliciteren. Mijn kind heeft geen idee waar te beginnen en volgens mij wordt dit ook niet op school aangeboden. In ieder geval niet op het speciaal onderwijs.”
- Ouder

“Je moet als jongere ook leren werken. Dat je op tijd moet zijn, maar ook respectvol zijn naar anderen. Bij bedrijven als de Jumbo of Action mag een jongere maar één keer te laat komen. Dan is het al klaar.”
- Ouder

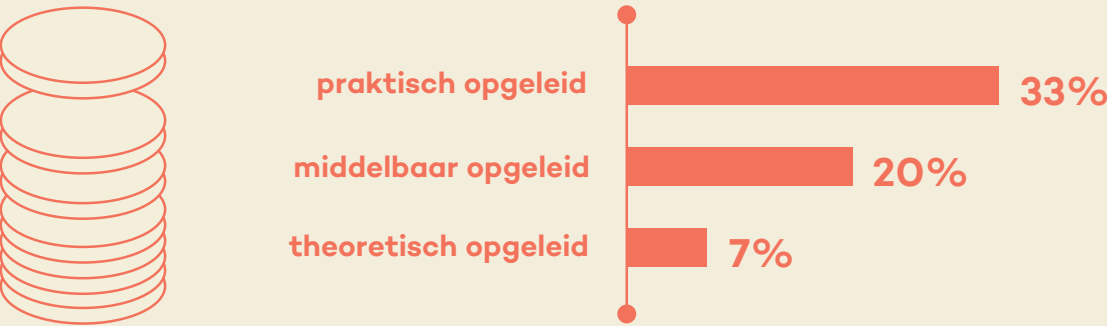
Dit wakkert wel meteen een nieuwe discussie aan. Zo zijn er ouders die zich afvragen of het aanmoedigen van werk vinden wel het juiste is om te doen onder jongeren. Dit sluit aan bij het gesprek in de samenleving over de toegenomen prestatiedruk bij jongeren.

Werk en inkomen blijkt een significant verband

“Het is ook wat je gewend bent. In Nederland worden jongeren verwacht te werken, waardoor we ook een druk op deze jongeren om het leven helemaal vol te proppen met activiteiten en hobby's. Moeten we dat wel willen?”
- Ouder

te hebben met de Mentale gezondheid. Ofwel, iemand die hoger scoort op Werk en Inkomen, scoort ook hoger op Mentale gezondheid.

Onvoldoende inkomen om rond te kunnen komen iedere maand

Figuur 5: Inkomen

Eenzelfde soort verband ligt er met het 'Toekomstbeeld' van de respondenten, waar het 'Werk en inkomen' een soortgelijk positief effect op heeft. Ouders die inkomen uit werk hebben scoren beduidend het hoogst op de vraag omtrent een kans op een goede toekomst, waarbij er een kleine variatie zit in de antwoorden. Ondanks dit verschil, scoren ouders die leven van een uitkering gemiddeld nog redelijk positief met een 3.27 op de vraag over het hebben van kans op een goede toekomst. Hierbij is de variatie in de antwoorden wel een stuk hoger, wat betekent dat binnen de groep ouders met een uitkering er dus een groep zit die onvoldoende scoort op het hebben van een goed toekomstperspectief.

Advies

Jongeren kunnen hulp gebruiken bij het vinden van werk en het behouden van dit werk. In de meedenksessie zijn er suggesties gekomen om verschillende manieren van solliciteren aan jongeren te leren. Bijvoorbeeld filmpjes maken ter introductie. Hierbij werd tevens de kanttekening gezet dat speciaal onderwijs mogelijk hier extra behoefte aan heeft. Naast begeleiding bij het vinden van een baan, is het ook waard om uit te zoeken wat er per regio online al inzichtelijk wordt gemaakt in vacatures voor middelbaar onderwijs of in de vorm van een uitzendbureau voor middelbare scholieren.

“Jongeren krijgen door influencers vaak het idee dat ze heel gemakkelijk heel veel geld kunnen verdienen. Kunnen we deze influencers niet inzetten om te leren solliciteren bij ‘normale’ banen?”
- Ouder

Vrije tijd

Gemiddeld genomen zijn mensen tevreden over de vrijetijdsbesteding. Er blijkt hierbij een positief verband te zijn tussen de mentale gezondheid en vrijetijdsbesteding. Oftewel, ouders en jongeren die tevreden zijn met de vrijetijdsbesteding scoren zichzelf ook als mentaal gezonder.

Vergelijkbare resultaten zien we tussen de scores in Kansengelijkheid en Vrijetijdsbesteding. Mensen die hoger hebben gescoord op kansengelijkheid, blijken ook tevredener te zijn met de vrijetijdsbesteding. Beide verbanden geven het belang aan om te investeren in vrijetijdsbesteding.

Over de tevredenheid over de vrijetijdsbesteding blijken verschillen te zitten tussen gemeenten. Onder de ouders zijn vooral bewoners van Hardinxveld-Giessendam tevreden over de vrijetijdsbesteding, waar het gemiddelde ligt op een 3.6 voor ouders. Hendrik-Ido-Ambacht scoort vooral goed onder jongeren met een gemiddelde van 3.7. Minder tevreden over de vrijetijdsbesteding zijn de ouders en jongeren uit de gemeenten Zwijndrecht, Alblasterdam, Gorinchem en Papendrecht. Hier liggen de gemiddelden rond de 2.6.

Ondanks het positieve verband tussen mentale gezondheid en vrijetijdsbesteding, hebben ouders en jongeren ook de rust door het kleinere aanbod aan activiteiten, sport en festivals overwegend als positief ervaren. Van de jongeren heeft 34,5% aangegeven veel tot heel veel rust te hebben ervaren, ten opzichte van 41,7% bij ouders. Bij het uitvragen van een top 10 aan positieve aspecten aan de Corona crisis, stond de rust zowel bij jongeren als ouders als nummer 1. Deze contrasterende uitkomsten, werden in de meedenksessie als volgt genuanceerd:

“Ook al klagen we steen en been, we hebben het allemaal als best prettig ervaren dat de overheid grenzen voor ons stelt in het aantal activiteiten dat we kunnen doen. Je hebt opeens een mooi sociaal excuus om nee te zeggen.”
- Ouder

“Moeten we geen schijf van 5 maken voor mentaal welzijn? Dat we richtlijnen geven over hoeveel activiteiten goed zijn voor een mens ten opzichte van hoeveel tijd per dag leegte en rust in je dag?”
- Ouder

Dit insinueert dat vooral de mogelijkheid tot vrijetijdsbesteding positieve effecten heeft op de mentale gezondheid. Het zonder sociale druk kunnen afzeggen, blijkt eveneens van grote waarde.

Advies

Op basis van bovenstaande resultaten is het advies om te investeren in de vrijetijdsbesteding. Hierbij kan geleerd worden van gemeenten waar jongeren en ouders positiever zijn over het beschikbare aanbod. De combinatie van werk, studie en vrijetijdsbesteding kan een hoge prestatiedruk geven. Het is het onderzoeken waard om te kijken wat een goede naar mogelijke richtlijnen vanuit de overheid voor een goede mentale balans is. Is daar behoefte aan? Welke vorm is hiervoor geschikt?

Toekomstperspectief

Als afsluiting van de vragenlijst is gevraagd naar het ervaren toekomstperspectief op de bevraagde thema's. Vooral jongeren lijken hierin een aandachtspunt. Ouders maken zich zorgen over grote kansenongelijkheid voor kinderen door achterstand, armoede of het slecht beheersen van de Nederlandse taal.

“Kijk naar de toekomst van jeugd op gebied van huisvesting, werk en inkomen. Alle negatieve factoren komen bij de huidige generatie bij elkaar”
- Ouder

Jongeren met hulpverlening lijken hierin extra aandacht nodig te hebben. Het toekomstbeeld wordt door deze jongeren significant lager gescoord, dan jongeren die geen hulpverlening ontvangen. Hoe deze jongeren naar de toekomst kijken, hangt af van hun woon- en leefsituatie. Jongeren die momenteel in een instelling of pleeggezin wonen, kijken hierin het negatiefst naar de toekomst. Zie figuur 6. Waar het negatieve toekomstbeeld van jongeren met hulpverlening precies vandaan komt, is nog onduidelijk.

De relatie tussen woonsituatie en blik op de toekomst, maakt de zorgen over toekomstige huisvesting voor jongeren enkel urgenter. Het grootste gedeelte van de ouders (70%) ziet de kansen voor hun kinderen op deze markt somber in. Deze zorg steekt er zowel voor jongeren als ouders met kop en schouders bovenuit. Dit hoge percentage kan worden verklaard door de nijpende woningmarkt op het moment van dit rapport, waar starters op de woningmarkt weinig kans maken.

De ontevredenheid over het sociale netwerk van de jongere lijkt hierin een rol te spelen. Ongeveer een derde van de jongeren en ouders maken zich zorgen over toekomstige relaties en vrienden van de jongeren. Dat jongeren relatief ontevreden zijn over het aantal sociale contacten, was eerder in het rapport al duidelijk. Dat ze de toekomst ook somber inzien, benadrukt het belang van deze cijfers enkel meer.

Verrassend genoeg komt uit dit onderzoek dat een hogere score op beschikbare kansen geen direct verband heeft met hoe positief deze jongeren naar de toekomst kijken. Dit kan liggen aan verschillende factoren, bijvoorbeeld de soort kansen en de manier waarop er met de kansen om wordt gegaan.

Advies

De hierboven beschreven cijfers zijn een belangrijke waarschuwing voor de toekomst van de jongeren. Ondanks dat deze vragenlijst afgenomen is in een ‘optimistische fase’ van de corona crisis, is het toekomstbeeld van deze jongeren vrij negatief. Vooral jongeren met hulpverlening zien het somber in. Er wordt dan ook geadviseerd om serieuze aandacht te schenken aan de toekomstige kansen van deze jongeren op het gebied van huisvesting, het bouwen van een sterk sociaal netwerk en het mentaal welzijn.

Toekomstbeeld jongeren op schaal 1-5 per woonsituatie

Figuur 6: Toekomstbeeld per woonsituatie

Conclusies en aanbevelingen

Om de negatieve impact van de coronacrisis zo klein mogelijk te houden, is het van belang om in te zetten op de jeugd. Zowel in de huidige situatie als het toekomstbeeld van de jongeren is ruimte voor verbetering.

Het sociale netwerk van de jongeren laat op dit moment te wensen over. Zeker onder jongeren met hulpverlening zijn er veel gevoelens van eenzaamheid en onvrede met betrekking tot het sociale netwerk. Ook ouders zien dit gebeuren bij jongeren en trekken hierover aan de bel. De verwachting is dat deze situatie niet zal veranderen op de lange termijn. Dit is zorgelijk, aangezien dit direct verband houdt met het huidige en toekomstige mentale welzijn van deze jongeren. Het advies is allereerst om nader te onderzoeken wat de oorzaak is van deze eenzaamheidsgevoelens en het gebrek aan sociaal netwerk, startend bij de uitkomsten uit dit onderzoek. Van daaruit kan gezocht worden naar interventies en oplossingen om deze cijfers tegen te gaan.

Jongeren en ouders met hulpverlening hebben op verschillende leefgebieden relatief laag gescoord. Dit kan gedeeltelijk verklaard worden door de aanleiding van de hulpverlening. De ontevredenheid zit echter ook in vorm van de geboden hulpverlening. Vooral jongeren die hulp ontvangen zijn hier dikwijls niet tevreden over. De grootste kansen uit dit onderzoek lijken te liggen bij het bieden van meer maatwerk in de hulpverlening, het vaker inzetten van een informeel netwerk en meer in te zetten op welzijnswerk en jongerenwerk. Hoewel dit interessante uitkomsten lijken, is het belangrijkste om hierbij aan te sluiten bij de belevingswereld van de jongere. De beste manier is om samen met de jongere op zoek te gaan naar verbetermogelijkheden.

Ook binnen het onderwijs liggen enkele kansen en uitdagingen voor de komende tijd. Een derde van de jongeren geeft aan gebrek te hebben aan motivatie en achter te lopen met schoolwerk. Uit dit onderzoek is gebleken dat er grote verschillen zijn in behoeften en urgentie onder de jongeren. Daarom is, in het aanpakken van deze achterstanden, het van belang om te zoeken naar maatwerk. Bij het bestrijden van onderwijsachterstanden is inzetten op kinderen van gezinnen met

een VMBO/praktijkschool/geen afgeronde opleiding het meest urgent en efficiënt. Er bestaat een risico van vergroting van kansenongelijkheid bij deze groep. Het is hierbij belangrijk om niet alleen in te zetten op de jongeren zelf, maar ook op het ondersteunen van ouders in het begeleiden van kinderen en hun schoolwerk en het verbeteren van de motivatie.

Hoewel het overgrote gedeelte van de jongeren het online onderwijs zat is, is er ook een groep jongeren geweest die juist baat heeft gehad bij het fysieke onderwijs. Vooral voor jongeren met een problematische schoolgang is het de vraag hoe een geschikte vorm van hybride onderwijs gevonden kan worden.

Bij het vormen van beleid om schoolachterstanden in te halen is het van belang breder te kijken dan alleen kennis achterstanden. Neem vooral ook sociaal, emotioneel en fysieke vaardigheden mee. Het advies is om ook jongeren zelf te vragen waar ze achterstanden in ervaren en wat ze nodig hebben. Zo kunnen de beschikbare budgetten zo effectief mogelijk worden ingezet.

Tot slot wordt geadviseerd om meer in te zetten op het ondersteunen van jongeren in het vinden en behouden van werk en het inzetten op vrijetijdsbesteding. Investeren in vrijetijdsbesteding blijkt uit dit onderzoek een positief effect te hebben op het mentaal welzijn van de jongeren. Daarnaast blijken jongeren die tevreden zijn over de vrijetijdsbesteding ook meer kansengelijkheid te ervaren.

Hier wordt wel de kanttekening gezet dat jongeren ook veel rust hebben ervaren door het wegvallen van activiteiten. Bij het inzetten op ondersteuning op werkvlak en het vergroten van de vrijetijds mogelijkheden, is zaak om niet de maatschappelijke prestatiedruk te verhogen om aan alles deel te nemen.

Hoewel we tijdens het afnemen van deze vragenlijst in de veronderstelling waren aan het einde te zitten van de corona crisis, blijkt dit intussen niet het geval. Tijdens het schrijven van dit rapport, is intussen de derde lockdown ingegaan en dit zal naar verwachting niet de laatste zijn. De inzichten uit dit onderzoek blijken dan ook des te relevanter. Met deze uitkomsten op zak is het mogelijk om keuzes bewuster te maken, om zo de negatieve impact van corona op de jeugd zo klein mogelijk te houden.

Bijlage 1: Vragenlijst

Jongeren

Demografische gegevens jongeren

1. Leeftijd
2. Geslacht
3. Gemeente (aanvinken 10 gemeenten + overig)
4. Op dit moment zit ik op: ..
5. Het grootste gedeelte van de week woon ik bij (afgelopen jaar):
 - beide ouders
 - 1 ouder
 - 1 ouder met nieuwe partner
 - Een ander soort gezin (bijv. pleeggezin)
 - Een instelling / (woon)groep
 - Zelfstandig
 - Huisgenoten
 - Een partner

6. Ik woon hier met hoeveel (+stief/half) broers/zussen
7. Ik heb inkomen uit
8. Maak je gebruik van hulpverlening?
9. Mijn leven geef ik op dit moment een...

Vrienden en kennissen, op dit moment...

1. Ben ik tevreden over hoe vaak ik mijn vrienden zie en spreek
2. Heb ik het gevoel voldoende bij vrienden terecht te kunnen als ik ze nodig heb
3. Voel ik me wel eens eenzaam

Lichamelijke Gezondheid, op dit moment....

1. Zou ik meer willen bewegen/sporten
2. Gebruik ik meer middelen (alcohol / sigaretten / drugs) dan ik zou willen
3. Heb ik last van fysieke klachten waar ik voor corona geen last van had

Mentaal, op dit moment...

1. Vind ik dat het goed met mij gaat
2. Krijg ik voldoende hulp/support (thuis of professioneel) bij hoe het met mij gaat
3. Is mijn leven sinds corona positief veranderd
4. Kan ik omgaan met moeilijkheden die het leven met zich meebrengt

5. Ben ik iemand verloren aan corona, waar ik nu nog veel last van heb

Onderwijs, op dit moment...

1. Vul deze vragen alleen in als je op dit moment op school zit of bezig bent met een opleiding
2. Heb ik voldoende motivatie om me goed in te kunnen zetten dit nieuwe schooljaar
3. Hoop ik dat we online onderwijs blijven houden dit schooljaar
4. Ben ik het afgelopen schooljaar bijgebleven met mijn schoolwerk/opleiding

Werk en Inkomen, op dit moment...

1. Vul deze vragen alleen in als je 15 jaar of ouder bent
2. Zou ik hulp willen bij het vinden of behouden van werk/bijbaan
3. Maak ik me zorgen over het vinden van een stage of opdoen van praktijk ervaring
4. Heb ik voldoende inkomen om rond te komen iedere maand (eventuele studie lening meegerekend)

Liefde en seksualiteit, op dit moment...

1. Heb ik behoefte aan een relatie maar heb ik die niet
2. Ervaar ik voldoende fysieke intimiteit

Gezin en opvoeding, op dit moment...

1. Vul deze vragen alleen in als je samenwoont met 1 of meer familieleden
2. Vind ik de relatie die ik heb met mijn ouders goed
3. Vind ik de relatie die ik heb met mijn broers en zussen goed
4. Ervaar ik spanning / stress in mijn thuissituatie sinds corona
5. Voel ik me veilig thuis

Vrije tijd, op dit moment...

1. Ben ik tevreden met hoe ik mijn vrije tijd besteden
2. Geeft het me rust dat er veel dingen niet door gaan (verjaardagen , sport , muziekles, festivals)

3. Vind ik dat er voldoende activiteiten worden georganiseerd vanuit die vereniging/club (kies nvt als....)

(On)gelijkheid en kansen, op dit moment...

1. Heb ik genoeg toegang tot dingen zoals een computer, goed internet of boeken om mijn schoolwerk te maken
2. Ik heb (thuis) een prettige plek om mijn schoolwerk te kunnen maken en als het nodig is online les te volgen
3. Krijg ik genoeg hulp van thuis en school om mijn schoolwerk goed te kunnen maken
4. Heb ik evenveel kans als mijn leeftijdsgenoten om een goede toekomst te hebben

Toekomstbeeld, op dit moment....

Kijk ik positief tegen mijn toekomst als het gaat om

1. werk
2. inkomen
3. relaties (vrienden familie)
4. Mentale gezondheid
5. wonen
6. onderwijs

Ouders

Vrienden en kennissen, op dit moment...

1. Ben ik tevreden over hoe vaak ik mijn vrienden zie en spreek
2. Heb ik het gevoel voldoende bij vrienden terecht te kunnen als ik ze nodig heb
3. Voel ik me wel eens eenzaam

Lichamelijke Gezondheid, op dit moment....

1. Zou ik meer willen bewegen/sporten
2. Gebruik ik meer middelen (alcohol / sigaretten / drugs) dan ik zou willen
3. Heb ik last van fysieke klachten waar ik voor corona geen last van had

Mentaal, op dit moment...

1. Vind ik dat het goed met mij gaat
2. Krijg ik voldoende hulp/support (thuis of professioneel) bij hoe het met mij gaat
3. Is mijn leven sinds corona positief veranderd
4. Kan ik omgaan met moeilijkheden die het leven met zich meebrengt
5. Ben ik iemand verloren aan corona, waar ik

nu nog veel last van heb

Onderwijs, op dit moment...

1. Alleen voor ouders met kinderen op school
2. Vind ik dat ik voldoende wordt betrokken bij het onderwijs van mijn kind
3. Op dit moment heb ik voldoende mogelijkheden om mijn kind te ondersteunen bij het onderwijs
4. maak ik me zorgen over het onderwijs van mijn kind

Werk en Inkomen, op dit moment...

1. hebben we een goede manier gevonden om thuis een gezinsleven te hebben en thuis te kunnen werken als dat moet
2. maak ik me zorgen over het vinden van of behouden van een baan
3. heb ik (of met partner) voldoende inkomen (evt. met uitkering) om rond te komen iedere maand

Gezin en opvoeding, op dit moment...

1. Vind ik de relatie die ik heb met mijn kinderen heb goed
2. heb ik voldoende steun en support bij de opvoeding (eigen netwerk en/of professioneel) wanneer ik dat nodig heb
3. Ervaar ik spanning / stress in mijn thuissituatie sinds corona

Liefde en seksualiteit, op dit moment...

1. Ben ik gelukkig met mijn partner of gelukkig alleenstaand
2. Heb ik behoefte aan een relatie maar heb ik die niet
3. Ervaar ik voldoende fysieke intimiteit

Vrije tijd, op dit moment...

1. Ben ik tevreden met hoe ik mijn vrije tijd besteden
2. Geeft het me rust dat er veel dingen niet door gaan (verjaardagen , sport , muziekles, festivals)
3. Vind ik dat er voldoende activiteiten worden georganiseerd vanuit die vereniging/club (kies nvt als....)

(On)gelijkheid en kansen, op dit moment...

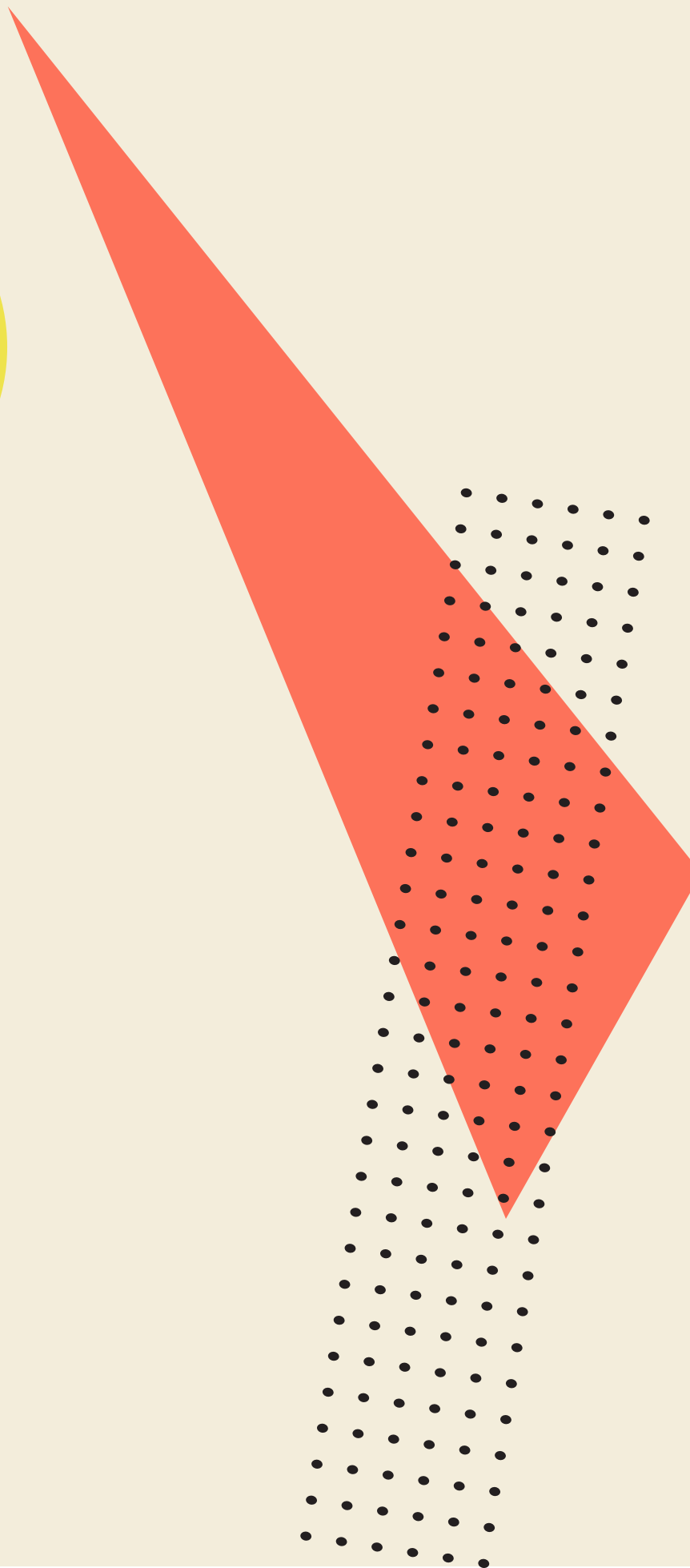
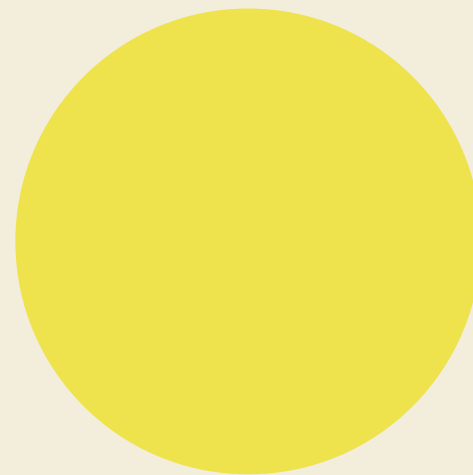
1. Hebben mijn kinderen dezelfde kans als andere kinderen om succesvol op school te zijn
2. Kan ik mijn kinderen een prettige plek

- bieden om aan school te werken
3. Kan ik mijn kind(eren) de juiste middelen bieden (computer, goed internet, boeken) om aan school te kunnen werken
 4. Heb mijn gezin evenveel kans als anderen gezinnen om een goede toekomst te hebben

Toekomstbeeld, op dit moment....

Kijk ik positief tegen mijn toekomst als het gaat om..

1. werk
2. inkomen
3. huisvesting
4. onderwijs
5. relaties (vrienden familie)
6. liefde

**GARAGE
2020**